Nelu VICOL,
Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei Chişinău
Violeta POPA
Colegiul Financiar Bancar

MODELUL EXPLICIT AL STUDIULUI LIMBII ŞI LITERATURII ROMÂNE – DESPRE ÎNTREGURI ŞI APARENŢE ALE LEGISLAŢIEI LINGVISTICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Résumé : La situation où l'école préuniversitaire se trouve aujourd'hui est paradoxale: des manuels, des curricula, d'autres matériaux s'appellent "langue roumaine", mais la legislation, la constitution et la conception emploient le terme"langue moldave".

Mots-clés : législation linguistique, langue et littérature roumaine, identité linguistique

Identitatea lingvistică a românilor-moldoveni este şi astăzi jucată nerușinat la mese de scandal politic şi partidic urmată de procesul degradării limbii române vorbite şi scrise. Prin aceasta punctăm noţiunea de "cotitură lingvistică" a comunicării care deocamdată în Republica Moldova nu este conştientizată în calitatea ei de "ştiinţă transmisibilă" în peisajul lingvistic. Poluarea limbii române se face zi de zi, cu orice ocazie şi în orice împrejurări. Presiunea lingvistică de mai mult de 180 de ani s-a extins şi se extinge asupra vorbitorilor autohtoni printr-o schizoglosie mozaicantă a triglosiei rusa-"moldovenească"-româna.

Procesul de "chimie verbală" [1] se materializează în şcoala preuniversitară (dar şi în cea universitară) prin dozaje fonice intolerabile pentru limbajul literar şi fortifică năzuinţa elevilor de a epuiza capacitatea expresivă şi literară a cuvintelor din perspectiva unor hiperrusisme "agăţate" frazelor româneşti, ei înşişi "înăbuşindu-se" sub rigorile unui amalgam glotic ce îi face jalnici. Care sunt cauzele unei astfel de "zone de subducţie" fonică a limbii române literare în şcoala preuniversitară? Este cunoscută realitatea că o dată cu Perestroika lui Gorbaciov, în Republica Moldova prin anii 1988-1989 s-a început Mişcarea de eliberare şi emancipare naţională. Sub presiunea maselor, regimul sovoietic a adoptat Legislaţia lingvistică, recunoscând limba de stat (moldovenească) şi grafia latină [2]. După 1991 situaţia gloto-politică în Republica Moldova s-a schimbat în comparaţie cu ceea ce a fost, şi anume:

- s-a recunoscut identitatea lingvistică moldo-română;
- s-a revenit la grafia latină;
- s-a legiferat limba de stat (oficială), care a început să funcţioneze în:

a) organele puterii de stat, administraţia de stat, organizaţiile nonguvernamentale, întreprinderi şi instituţii;
b) sfera învăţământului, ştiinţei, economiei, culturii;
c) lucrările de secretariat, acţiunile penale, civile, administrative şi notariale, organele de înregistrare a actelor de stare civilă;
d) denumiri şi informaţii etc.

În republică existau şi unele organe de stat create ad-hoc pentru a supraveghea implementarea Legislaţiei lingvistice:

1. Centrul Naţional de Terminologie;

BDD-A5389 © 2005 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:16 UTC)

2. Departamentul Relaţii Interetnice şi Funcţionarea Limbilor;
3. Comisia Republicană pentru controlul asupra realizării Legislaţiei lingvistice privind funcţionarea limbilor vorbite în republică.

S-au elaborat şi s-au implementat Curriculumul naţional (Programe pentru învăţământul liceal) la aria "Limbă şi comunicare" (Chişinău, Centrul Educaţional "Pro Didactica", 1999), Curriculum de limba şi lietartura română. Clasele V-IX (Iaşi, Editura Dosoftei, 2000), s-a elaborat şi editat cadrul conceptual "Dezvoltarea şi implementarea curriculumului în învăţământul gimnazial" (autor: Vl. Guţi, Chişinău, Grupul Editorial "Litera", 2000). S-au editat manuale şi alte materiale didactice în limba română la toate ariile curriculare.

Datorită acestora, se permite să afirmăm că putem vorbi despre întreguri ale unor lucruri privind funcţionarea şcolii preuniversitare. Şi cu toate cele menţionate, situaţia gloto-politică în Republica Moldova lasă mult de dorit, fundamentând nu întregurile, ci aparenţele. Se mai duce şi astăzi "războiul limbilor, războiul glotonimic": supremaţia "limba moldovenească-limba română; articolul 13 al Constituţiei nu este nici până astăzi reformulat privind statutul limbii române ca limbă ofocială (de stat); limba română încă nu a devenit o limbă de comunicare interetnică; bilingvismul tradiţional nu a părăsit scena glotică; fiecare al treilea elev din Republica Moldova învaţă în şcolile ruse; în învăţământul universitar funcţionează peste 60 de universităţi, zeci de colegii, şcoli de meserii a căror majoritate sunt instituţii private şi în care limba de predare este în majoritatea cazurilor cea rusă; republica este actualmente un stat fărâmiţat unde nu funcţionează nici limba majoritară – româna, nici limbile minoritare - ucraineana şi găgăuza, ci limba rusă (în cele trei unităţi teritorial-administrative: Transnistria, Taraclia şi Gagauz-Yeri); exodul de braţe de muncă (peste 800.000 de medici, pedagogi, muncitori, agronomi autohtoni au părăsit republica în căutare de locuri de muncă şi de câştig, în locul lor rămânând şi venind populaţie străină care nu cunoaşte şi nici nu doreşte să cunoască limba română); mortalitatea întrece cu mult natalitatea şi de aceea în republică s-a ajuns la "statistica de război" (în fostul judeţ Edineţ în anul 2000 s-au înregistrat circa 800 de decese şi numai 426 de naşteri) [3]; aproape 15 posturi nenaţionale de radio şi televiziune invadează eterul nostru cu emisiuni difuzate exclusiv în limba rusă (Evropa Plius, Severnâi dojdi, Hit FM, Naşe radio, Poli disk, Nit, Radio Rossii, Radio semi na semi holmah etc.); nu s-a desfăşurat nici atestarea populaţiei alofone şi a personalului de conducere privind cunoaşterea limbii române (în actualul guvern trei miniştri nu cunosc şi nu pot vorbi româneşte); statul nu a elaborat nici până astăzi politica lingvistică în conformitate cu adevărul ştiinţific şi istoric. În scimb, în iulie 2003 a fost elaborată "Concepţia politicii naţionale de stat a Republicii Moldova" cu "Expunerea de motive la proiectul legii respective" unde se menţionează că "la elaborarea textului concepţiei au fost luate în considerare concluziile experţilor Comisiei de la Veneţia a Consiliului Europei, domnii Christoph Grabenwarter şi James Hamilton". Nu putem să ne expunem şi "motivele" noastre dacă domnii consilieri/experţi au sesizat şi anumite aparenţe ale acestei "concepţii" din titlul IV "Sarcinile politicii naţionale de stat", capitolul 3 "În sfera instruirii şi educaţiei", şi anume:

- …educarea şi instruirea tinerei generaţii în spiritul respectului faţă de limba moldovenească… în calitatea… de bază naţional-spirituală a Patriei lor comune;
- …asigurarea reală …a învăţării limbii moldoveneşti şi a istoriei Moldovei…;
- asigurarea de condiţii pentru păstrarea şi dezvoltarea în continuare a funcţiilor oficiale ale limbii ruse.

Este imperios şi astăzi să reamintim – chiar în auditorii selecte – sensul profund al modelului explicit privind studiul de limba şi literatura română vizavi de sensul profund al

BDD-A5389 © 2005 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:16 UTC)

Legii "Cu privire la statutul limbii de stat a Republicii Moldova", adoptată la 31 august 1989. Scopul acestui document constă în lichidarea deformărilor survenite în construcţia lingvistică…, în luarea sub protecţia statului a limbii şi a funcţionării ei în toate sferele… În contextul acesta, apar întrebările: în Republica Moldova "construcţia lingvistică" a curmat procesul degradării limbii în vorbirea şi scrierea elevilor români-moldoveni sub influenţa unui bilingvism dăunător pentru exprimarea orală şi scrisă?; care este situaţia privind activitatea lingvistică a şcolii preuniversitare vizavi de situaţia sociolingvistică din republică? Această legislaţie şi constituţia republicii fac referinţă la termenul de "limbă moldovenească" având statut oficial. Însă concepţia numită supra face o altă referinţă la statutul de limbă oficială pentru limba rusă, cu toate că nici o altă lege nu declară oficial atare sitauţie. Despre ce este vorba aici: despre întreguri ale "constructivismului lingvistic" ori despre aparenţele lui? Cum trebuie orientaţi elevii în atare situaţie? Care trebuie să fie atitudinea profesorilor vizavi de "întregurile" politicii naţionale de stat în domeniul educaţiei lingvistice?

Este într-adevăr paradoxală situaţia în care se află astăzi şcoala preuniversitară din republică: manualele, curriculumurile şi alte materiale didactice sunt intitulate "limba sau de limbă română", însă legislaţia, constituţia şi concepţia respectivă fiază "limba sau de limbă moldovenească". În şcoli se studiază limba şi literatura română, minorităţile naţionale utilizează termenul de "limbă moldoveanească" aducând ca argument documentele legislative amintite. Unicul document legislativ în care este fixat termenul "limba română" îl reprezintă "Declaraţia de independenţă a Republicii Moldova", adoptată la Chişinău, de Parlamentul Republicii Moldova la 27 august 1991, în care este stipulată …decretarea limbii române ca limbă de stat şi reintroducerea alfabetului latin din 31 august 1989… Să fie şi aici o eroare, o contradicţie între această "Declaraţie de Independenţă…" şi "Legislaţia lingvistică"? Cert este că nu avem întreguri, ci aparenţe ale întregurilor din perspectiva eticii lingvistice, fiindcă se vehiculează şi astăzi falsa teorie despre două limbi est-romanice ("moldovenească" şi româna), minorităţile naţionale nu vor să studieze limba română, iar românofobia atingând dimensiuni considerabile şi voinţa politică a statului în domeniul lingvistic fiind la nivelul cel ami mic.

Bibliografie :

CIORAN E., Stilul ca aventură//Culegerea "Estetica şi eseistica românească în secolul al XX-lea". – Bucureşti, 1993
CERNENCU M., RUSNAC Gh., Republica Moldova. Istoria politică (1989-2000). Documente şi materiale. Vol. I-II. – Chişinău, 2000
Gazeta "Ţara", 4 august 2000

BDD-A5389 © 2005 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:16 UTC)